

**ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ВІЛЬНИЙ ВІРШ»
У ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ СЛОВ'ЯНОМОВНИХ КРАЇН**

**OVER THE PROBLEM OF INTERPRETING THE 'FREE VERSE'
CONCEIT IN SLAVONIC LITERARY CRITICISM**

Анотація. У статті на основі аналізу поняття «вільний вірш» (верлібр) в українському та зарубіжному (слов'яномовному) літературознавстві простежено еволюцію сконцентрованої в термінові концепції вільного віршування: від прояву учнівства, наслідування, експериментаторства до становлення індивідуальної філософії, закладеної в поетичному вислові. Студії даного різновиду віршування дозволили говорити як про «звільнення», так і про кардинальне для новітнього бачення верлібру «вивільнення» прихованих світоглядно-естетичних можливостей авторського чуття-мислення.

Ключові слова: віршування, літературознавство, термінологія, українська поезія, верлібр.

Resume: The article gives a review of different free verse theories appearing in Russian, Ukrainian, Bohemian, Polish, and Bulgarian literary science. The author observed the evolution of the 'free verse' conceit concealed in a lapidary term: from the moment of scholarly imitation and experimentation to creating the individual philosophy contained in poetic work. The studies of the given kind of versification allowed talking about both 'liberation' and crucial for contemporary vers libre 'disengagement' of latent esthetic potentials of the poet's sensual and rational nature.

Keywords: versification, literary studies, terminology, Ukrainian poetry, free verse.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Вільний вірш, або верлібр, як специфічний спосіб поетичного висловлення думки має довгу історію й приваблює увагу багатьох митців і вчених. Творчо переосмислюючи попередні здобутки вільного вірша, поети інтегрують у них елементи власного стилю, тим самим створюючи нові його жанрові модифікації. Попри звільненість від канонів класичного віршування, для багатьох митців верлібр справді є філігранною поетичною школою.

Вчені, досліджуючи вільний вірш, синтезують у своїх визначеннях цього виду поезії – на думку багатьох, помежованого між поезією та прозою – спостережені попередниками жанрово-стильові константи, виробляючи на цій основі власні інтерпретації. Тому можна стверджувати, що кількість дефініцій вільного вірша співвідноситься з числом його дослідників і навіть є більшою, адже час диктує нові змістові та формотворчі категорії верлібру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. В українській та російській літературознавчій традиції усталено французький синонім поняття «вільний вірш» – **vers libre**, запроваджений Г. Конном у 1885 р. і потрактований як вірш, вивільнений від рими й суворих правил метричного віршування [34, с. 7276]. Транслітерований варіант цієї *терміносполуки* в українській і російській мовах перетворюється на одне слово – «верлібр». Часом і те, й інше поняття у наукових працях пишеться в лапках, а подекуди й сьогодні до нього додається прикладка «так званий». У цьому термініві нерозривно пов'язано родову категорію «вірш» із видовою – «вільний».

Хоча деякі літературознавці слов'яномовних країн уживають його у первозданному вигляді. Наприклад, Ю. Тинянов у праці «Проблема

стихотворного мовлення»: «Vers libre є, власне, послідовним дотриманням принципу «нерозв'язаного динамічного напруження»... З'ява Vers libre в Росії... сягає 60-х років XIX століття та пов'язана з іменами Фета й Полонського» [23, с. 38-39], або Б. Якубський у «Науці віршування»: «Поет верлібрист у творчості своїй не зв'язаний ніякою метрикою, тільки ритмами власної співучої душі. Тому це є vers libre – «вільний вірш» [24, с. 120].

Польське літературознавство подає спільне визначення для вільного та «довільного» вірша – Wiersz wolny. Зокрема, верлібр у межах цього визначення подається як «вірш вільний **сучасний** (wiersz wolny współczesny), який спирається не на чергування мовленнєвих елементів, а на інтонаційно-синтаксичний поділ» [31, с. 635]. Відповідно «сучасний» стає одним із найпоширеніших видових визначників вільного віршування.

У слов'янських літературах вільний вірш стає набирає тих значень, про які в есе «Ритм як світогляд» Б. Лесьмян говорив так: «Ритм у поезії становить першооснову захвату, приголомшення та спонтанних, алогічних спонукань (підкреслення моє. – Н.Н.), яким підпорядковуються окремі слова» [28, с. 66].

Чеські й словацькі літературознавці трактують верлібр як вірш модерної поезії, що характеризується мінімальною кількістю організаційних елементів, проте наближення його до прози є оманливим [30, с. 409; 32, с. 19]. Для розмежування понять вільного та «вольного» (різностопного) вірша до останнього додається означення «стопний» (volný verš stopový).

У праці «Чеський вільний вірш дев'яностих років» (1963) М. Червенка слушно акцентує на метафоричності терміна «вільний вірш»: із його точки зору, це *образне* позначення для «неметричного типу віршування, у якому нема одноманітного розміру, зумовленого мовними та версифікаційними характеристиками». Вільна віршова форма передбачає особливо витончене відчуття внутрішнього ритму, яке дозволяє компенсувати за допомогою розмаїтих асоціативних образів відсутні ритмічні ознаки [26, с. 7-9].

Не завжди можна говорити про верлібр як лише деструкцію форми; він є переходом із однієї форми в іншу, виявом посиленої «уваги до внутрішньої

організації твору, завжди неповторної» [27, с. 81]. Суголосною до наведеної тези Т.С. Еліота є думка чеського поета й віршознавця С.К. Неймана, висловлена на початку 10-х років ХХ ст.: «Вільний вірш виникає органічно, з формальної необхідності, поступово, швидше розширенням, ніж розхитуванням старих форм. Це вірш неправильний, але він не є некерований. У прагненні до досконалості він підпорядковується суворій дисципліні».

Болгарський поет В. Ханчев гіпотетично визначав верлібр як майбутню форму поезії, яка «...буде розкріпачена, наближена до звичайної людської мови, побудована на асоціативній та образній думці, на внутрішній енергії слова. Вона поступово знайде, відшукає свою логіку, свій ритм, близький до логіки та ритму нашої сучасності» [цит. за 18, с. 260]. За Л. Любеновим, вільний вірш вирізняється більшою смисловою щільністю фраз завдяки відсутності вимушено використовуваних у метричному римованому вірші слів і зворотів, а також зайвих займенників, прислівників і прикметників, необхідних для замикання рими. Саме тому добре написаний верлібр звучить максимально природно [15, с. 514]. Для К. Єленкова верлібр – це передусім монолог, у якому поети звертаються «до Космосу, до Світобудови, до Всесвіту... або хоча б до Моря» [6, с. 17]. Отже, у **болгарській** культурній парадигмі верлібр репрезентує оригінальний аспект своєї поетики: це – *промова людини, створена повсякденною мовою, однак звернена до незвичайного співрозмовника, передусім природи.*

Ціль статті. Мета цієї роботи – на основі аналізу різних слов'яномовних визначень верлібру як феномена національної літератури та супутньої йому концептосфери подати нове витлумачення поняття «свободи» вірша. Адже цю «свободу» кожен дослідник бачить по-своєму, і – як наслідок – пов'язує «сучасність» вільновірша з поняттям так званої **художньої компенсації**. Погоджуючись із Г. Цанєвим [1, с. 367], можна стверджувати, що **рима** втратила свою роль конструктивного елемента, натомість цієї функції набули **образ та ідея**. Вірш стає не просто вільним, а звільненим, тобто доходить ступеня прозаїзації, яка дозволяє по-новому осягнути сутність вірша як такого.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вивчення типології форм вільного вірша надзвичайно складне внаслідок хоча б великої кількості тлумачень цього феномена (понад 100 варіантів) у різних країнах, де «вільність» верлібру характеризується різними рисами залежно від особливостей філологічної терміносистеми (у теоретичному вимірі) та зумовлюється специфікою художньої мови (у літературній практиці). Та й не лише великою кількістю визначень, а й доволі часто декларованою у теоретичних працях неможливістю їх створити, про що справедливо говорив румунський науковець В. Стрейну: «Вільний вірш... не має власного визначення та власної естетики. Вивільнену від типового метру та строфи, а разом і від рими, нову форму слід вивчати у кожного поета осібно» [33, с. 301]. Дефініції, наявні в довідкових виданнях, відрізняються від визначень у наукових працях і літературно-критичних есе саме тим, що наголошують на типових рисах вільного віршування.

Систематизація визначень вільного вірша, поданих в українських **довідкових** виданнях, дає змогу виокремити такі його головні риси, характерні для верлібрів будь-якої стильової системи: членування на віршові рядки; синтаксична однорідність рядків; повтори фраз, синтаксичних конструкцій; увага до внутрішньої організації вірша; відсутність рими, розміру, формальної строфи; кореспондування рядів, що їх автор виокремлює графічно [14, с. 165].

На користь віршової природи верлібру визнається й посилена увага поета до внутрішньої організації вислову, внаслідок чого вільна віршова форма більш придатна для творів з епічним рівнем, філософською проблематикою, мотивами спогадів [20, с. 200]. Усі ці риси переконливо узагальнюються в тезі про **верлібр як перехідне явище між поезією і прозою**. Досить образно визначив його В. Купріянов [12, с. 125] – *літературний жанр, симетричний до поезії відносно прози*.

Разом зі значною кількістю визначень верлібру як версифікаційної системи вчені послуговуються й деякими похідними дефініціями (простими та складними іменниками): «*Верлібризм*», «*верлібротворчість*» – схильність до

вираження поетичної думки у вільній формі; «*Верліброїд*» – вірш, який наближається до власне вільного лише за деякими типологічними ознаками. Наприклад, твори, в яких рядки римовані, однак не ідентифікуються за конкретним розміром. Або навпаки – неримовані рядки, написані з дотриманням певного регулярного метру. Ми називатимемо цей різновид також «*протоверлібром*», оскільки в індивідуальному стилі він часто є прообразом власне верлібру. «*Псевдоверлібр*», «*квазіверлібр*» – вільний вірш беззмістовний, низького художнього гатунку. «*Верлібрист*» – поет, який практикує переважно вільновіршові твори.

За останні двадцять років набув особливого поширення термін «*верлібризація*» – визначник змін у системі віршування (на рівні літературного процесу) від силабо-тонічного до вільного (зворотній шлях – *логаедизація*). Обидва терміни запропонував і обґрунтував В. Руднев у «Словнику культури ХХ століття» (1997; 2003). Вважається за доцільне зробити таке уточнення: поряд із верлібризацією на рівні *окремого жанру або твору*, існує верлібризація *істинна та несправжня (епігонська)*.

Прикладом оцінки «*несправжньої верлібризації*» можна визнати фрагмент листа І. Сельвінського до молодої поетеси-студентки з приводу її проби пера у галузі вільного вірша: «тримається він на гостроті деталей, на сполученні побутового з метафоричним і піднесений на рівень чогось віршоподібного уривчастим диханням приблизного ритму». За передумову появи такого вірша Сельвінський вважав утому, меланхолію, відчуженість від радощів життя, на підставі чого радив авторці повністю переглянути свою віршову систему, хоча загалом сприйняв поезію схвально. Разом із тим, оскільки рецензований верлібр сподобався митцеві, остільки він і відбувся як літературний твір; водночас у листі-рецензії насамперед відчувається засторога молодій авторці від надмірного захоплення таким різновидом віршування.

Про небезпеку епігонської верлібризації на початку ХХІ століття занепокоєно говорить О. Скворцов у рецензії на збірник вільновіршових творів «Дев'ять вимірів» (Москва, 1999): «Що потрібно, аби стати *новітнім*

російським поетом? Треба писати темно та кволо, бажано сирим верлібром без ком і крапок... довільно вставляти у текст двокрапки, круглі та косі дужки, лапки, англiцизми кирилицею та російські слова латинкою. Особливо вітається прояв у тексті нібито безстороннього погляду, такий собі машинний метаопис: «enter», «Alt + X», «эта строка не читается» тощо. Це – щодо форми. Зміст же мислиться максимально екстремальним» [21, с. 62].

«Істинна» ж верлібризація – це одна з моделей розвитку культури. Сутність верлібризації у віршуванні початку ХХ століття полягала в тому, що «метр... повертається до своїх праджерел, до архаїчного первісного синкретизму» [19, с. 71-72]. На цій підставі Наталія Костенко верлібризацію ототожнює з інтертекстуальністю, позаяк і та, й інша «розширюють межі структури» поетичного твору [11, с. 67], а Надія Гаврилюк обстоює ідею «верлібризації культури» у сув'язі з поліметрією.

Загалом поняття верлібру знайшло своє вираження у розвиткові віршознавчої терміносистеми. У мові наукових праць наявні термінологічні прикладки: «верлібрний» (І. Денисюк), «верлібровий», «верлібричний»; також ужитий у працях В. Базилевського дієприкметник «верлібруюча суміш» (про творчість А. Малишка) – слово, у якому принципи вільного віршування сконтаміновано з «вібраціями» ритму поетичної думки [див. 3, с. 98].

А. Ткаченко з метою розмежування російськомовних понять «вольный и свободный стих», замість застарілих «вольный і свободний» пропонує нові словосполучення – «довільний (силабо-тонічний) та вільний вірш», обґрунтовуючи це більшою термінологічною упорядкованістю [22, с. 351; 370-371]. Ю. Ковалів для цих категорій у «Літературознавчій енциклопедії» наводить терміни «звільнений і вільний вірш» [14, с. 198]. Це дає підстави авторові даної статті ототожнювати вільний вірш із верлібром.

Дослідники, які виводять типологію форм вільного вірша, передусім сучасного, ґрунтуються на розмаїтості концептів, які виносяться в його дефініції. Авторитетною є думка М. Гаспарова, який трактує верлібр як

нерівнонаголошений, неримований акцентний вірш, обираючи чинником віршотворення **поетичний наголос**.

Свою точку зору обстоює О. Квятковський, визнаючи **повтори** головним чинником відмінності вільного вірша від прози; однак у його концепції утверджується «неперіодичність повторень» та наявність «різноналаштованих мовленнєвих рядів, які поєднані лише певними конструктивними елементами» [9, с. 60]. І за цей конструктивний елемент більшість дослідників вільного вірша визнають його **інтонаційно-синтаксичну однорідність**.

Інтонаційно-синтаксичні повтори трактуються теоретиками верлібру як чи не єдина стала ознака цього виду віршування. У зв'язку з цим І. Безпечний твердить, що ритмічна єдність вільного вірша спирається на «різні форми ритмосинтаксичного паралелізму» [4, с. 188]. Стефанія Скварчинська називає верлібр «окремою інтонаційно-синтаксичною системою», спростовуючи поширену тезу про його безсистемність [29, с. 524]. В. Лесин та О. Пулинець у «Словнику літературознавчих термінів» доповнюють наведені вище концепти тезою: «вільний вірш не допускає перенесень (enjambment)» [13, с. 70].

Іншими словами, ще однією ключовою ознакою верлібру визначається **синтаксична завершеність рядка**. Варто зауважити, що не до кожного вільного вірша можна застосувати це правило, оскільки в літературній практиці наявні взірці, в яких допускаються не лише перенесення, а й розрив слова між двома рядками. Мовленнєві прийоми перенесень (анжамбеман) та дискретності слова (анаграма, утворення нових лексем на засадах народної етимології тощо) можуть, однак, правити за поетичні фігури, якими увиразнюється віршовий вислів, – відтак і вони стають ритмотворчими чинниками верлібру, поряд з інтонаційно-синтаксичними й фонетичними повторами.

О. Жовтіс синтезує відомі теорії інтонаційно-синтаксичної єдності, визначаючи верлібр як вірш, заснований на повторенні фонетичних сутностей різного рівня, що неперіодично змінюють одна одну. Тож основою класифікації видів вільного вірша стає **ступінь змінюваності одиниць повтору** [7, с. 15]. Важливо усвідомити, що поняття «зміна одиниць повтору» не завжди

стосується синтаксичних фігур, оскільки їх повторюваність часто вмотивована внутрішньою організацією вислову у вірші. Зокрема, сугестія як один із чинників емоційності вільного вірша забезпечується саме повторами.

Вносять свої трактування у поняття верлібру В. Іванов, наголошуючи на його *відкритості до використання повсякденної лексики*; В. Россельс, стверджуючи, що *піднесений словник, інверсія, умовність метафор і порівнянь, опертя на будь-який віршовий розмір є для верлібру чужими*; О. Гайнічеру, зазначаючи, що *верлібр не відкидає інверсію та інші засоби класичної поезії*, а ретельно обмежує їх використання згідно з законами естетичної вмотивованості у рамках нової для них поетичної системи.

Важливо зауважити також, що зміст, який вимагає верлібрової форми викладу, визначається задумом автора. До певної універсальності у цьому сенсі тяжіють філософські (у тому числі натурфілософські) та релігійні сюжети, які свого часу й покликали верлібр до життя.

Українські дослідники частіше звертають увагу на **психофізіологічну** (точніше – психолінгвістичну) компоненту вільного вірша. На думку Б. Якубського, поет не повинен обирати ані верлібру, ані правильного розміру: «внутрішнє хвилювання підкаже йому ритми...» [24, с. 121]. Дм. Нитченко визначає верлібр як систему віршових рядків, де відсутність усталеної кількості наголошених і ненаголошених складів компенсується власним ритмом [17, с. 97-98]. Завдяки цьому ритмові створення музичної атмосфери твору, верлібр є реальною спробою відновити прадавній синкретизм поезії, музики та співу. В. Кожинів істотного значення для сприйняття вільновіршових творів надає зоровому і слуховому чинникам: «Чому б, слухаючи декламацію верлібру, не дійти висновку, що виконується звичайна проза? Ні, кожен, хто знає, що таке вірш, відразу відрізнити його від прози» [10, с. 147].

Ця відмінність полягає в особливих віршових інтонаціях, які увиразнюються наявністю в деяких поезіях поділу на рівно- або нерівновеликі строфи та паузами між рядками (в усному читанні). Усяке виконання твору

вголос робить його чимось більшим, ніж першоваріант, – багато залежить власного усвідомлення «верлібровості» декламованого вірша.

Отже, якщо верлібр – суто інтонаційний вірш, то в ньому імпліцитно відтворюється рух авторського голосу (далеко не завжди рівномірний). Це активізує «внутрішній слух» читача і дозволяє сприйняти верлібр саме як вірш.

Родо-жанрова семантика вільного вірша є багатоаспектною. З цієї точки зору вартою уваги є роль синтагми – слово або словосполучення набуває сили цілого рядка. На думку О. Яскевича, саме у вірші, а надто ж – у верлібрі, синтагма, будучи виокремленою, починає жити власним життям, інтонаційними законами цілого речення – інакше своєї функції поетичного рядка вона не виконає [див. 25, с. 110].

За всієї повноти наведеного, верлібр як синтез панівних у різні періоди розвитку літератури систем віршування постає продовжувачем попередніх версифікаційних традицій і водночас започатковує нові. Формується особлива образність верлібрових творів, зокрема шляхом включення до їхньої мови різних лексичних масивів, філософських понять, наукових термінів, побудови вірша як роздуму на теми поетичного мистецтва.

Своє ставлення до верлібру як до окремого етапу в розвитку поетичного ідіостилу висловлене у критичних нарисах літераторів: поет має прийти до верлібру «через *глибоку культуру класичного вірша*» (М. Хвильовий); «щоб писати вільним віршем, потрібно *мислити* ним» (В. Россельс); «треба мати *право* на верлібр» (В. Базилевський); «початківці верлібром не пишуть – це форма *найскладніша*, вона відразу виявляє поверховість думки й почуття» (О. Жовтіс); «верлібр – суворий *суддя таланту*» (Б. Бунчук).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розмаїтість класифікаційних категорій утруднює створення універсальної дефініції вільного вірша. Задля повнішого висвітлення його місця та ролі в індивідуальній поетичній творчості, на ґрунті аналізу визначень терміна «верлібр» у праці [16, с. 62] запропоновано терміносистему, в якій під час досліджень окремого вірша або індивідуального авторського стилю

акцентуватимуться його атрибутивні ознаки: змістові – «рустикальний / урбаністичний», «культурологічний», «сцієнтичний»; жанрово-стильові – «неоромантичний (імпресіоністичний, експресіоністичний, постмодерний тощо)»; «верліброва елегія (ода, молитва, поема, балада, щоденник)».

Отже, висока термінологічна та семантична валентність поняття «верлібр», його відкритість до інтерпретацій як наукових, так і есеїстичних та художніх дала підстави у подальшому трактувати його не лише як термін, а й як складну філологічну, філософську, мистецтвознавчу концептосферу.

Славнозвісна «свобода» віршового вислову у верлібрі – це не вияв «свободи від форми», а **свобода у застосуванні зображально-виражальних засобів та їх синтезу задля поглиблення змісту вірша**: слід говорити як про «звільнення», так і про концептуальне для новітнього бачення верлібру «вивільнення» прихованих світоглядно-естетичних можливостей авторського чуття-мислення. Іншими словами, чи вільний вірш є першим кроком поета, чи квінтесенцією роботи зрілого майстра, – «справжній», змістовний верлібр **поєднує прототипи поезії із прототипами природи й культури**, що і є переконливим доказом його «свободи».

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія болгарської літературної критики / В.Д. Андреев, Х.П. Трандафілов (сост.). – СПб : Изд-во Санкт-Петербурзького університета, 1998. – 384 с.
2. Базилевський В.О. «І зав'язь дум, і вільний лет пера...» Літературно-критичні статті, есе, студія одного вірша / Володимир Базилевський. – К. : Рад. письменник, 1990. – 318 с.
3. Базилевський В.О. Лук Одиссеїв : літературно-критичні статті, есе / Володимир Базилевський. – К. : Либідь, 2005. – 656 с.
4. Безпечний І. Теорія літератури / Іван Безпечний. – 2-ге вид., доп. та перероб. – К. : Смолоскип, 2009. – 388 с.

5. Бунчук Б.И. Свободный стих в украинской поэзии : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.01.03 «Украинская литература» / Борис Бунчук. – К., 1981. – 27 с.
6. Еленков К. Поети и поэзия / Константин Еленков. – София : Издательство «Народна младеж», 1985. – 213 с.
7. Жовтис А.Л. Проблема свободного стиха и эволюция стихотворных форм : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора филол. наук : спец. 10.01.08 «Теория литературы» / Александр Лазаревич Жовтис. – К., 1975. – 45 с.
8. Качуровський І. Генерика і архітектоніка : у 2-х кн. / Ігор Качуровський. – Кн. 1 : Література європейського Середньовіччя. – К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2005. – 362 с.
9. Квятковский А.П. Русский свободный стих / Александр Квятковский // Вопросы литературы. – 1963. – №12. – С. 60-78.
10. Кожинов В.В. Стихи и поэзия / Вадим Валерианович Кожинов. – М. : Сов. Россия, 1980. – 304 с.
11. Костенко Н.В. Віршознавча термінологія в «Словнику культури ХХ століття» Вадима Руднева / Наталія Костенко // Філологічні семінари. Понятійний апарат сучасного літературознавства : «своє» й «чуже». – Вип. 10. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – С. 65-69.
12. Куприянов В.А. Поэзия и ее свобода / Вячеслав Куприянов // Поэзия. – Вып. 55. – М. : Молодая гвардия, 1990. – 222 с.
13. Лесин В.М. Словник літературознавчих термінів / В.М.Лесин, О.С.Пулинець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Рад. школа, 1971. – 486 с.
14. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. – Т. 1: Аба – Лямент / за ред. Ю.І. Коваліва. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с.
15. Любенов Л. Квадратура круга : перевод нерифмованного стиха / Любен Любенов // Перевод – средство взаимного сближения народов : сб. науч. трудов. – М. : Прогресс, 1987. – С. 513 – 527.

16. Науменко Н.В. Серпантинні дороги поезії : природа та тенденції розвитку українського верлібру : монографія / Наталія Науменко. – К. : Видавництво «Сталь», 2010. – 518 с.
17. Нитченко Дм. Елементи теорії літератури та стилістики / Дмитро Нитченко. – Мельборн : Ластівка, 1979. – 139 с.
18. Опульский А.И. Современные поэты Болгарии / Альберт Опульский. – М. : Сов. писатель, 1975. – 320 с.
19. Руднев В.П. Энциклопедический словарь культуры XX века : ключевые понятия и тексты / Вадим Руднев. – 2-е изд. – М. : Аграф, 2003. – 599 с.
20. Руссова С. Автор и лирический текст / Светлана Руссова. – К. : Изд. центр КГЛУ, 2001. – 305 с.
21. Скворцов А. Поэтика избыточности. Отклик на антологию «Девять измерений» / Александр Скворцов // Вопросы литературы. – 2005. – №5. – С. 60-64.
22. Ткаченко А.О. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства : підручник для студентів гуманітарних спеціальних вищих закладів / Анатолій Ткаченко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.
23. Тынянов Ю.Н. Проблема стихотворного языка / Юрий Тынянов. – 4-е изд., стереотипное. – М. : КомКнига, 2007. – 184 с.
24. Якубський Б. Наука віршування / Борис Якубський ; за ред. Н.В. Костенко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – 168 с.
25. Яскевич А.С. Ритмическая организация художественного текста / Александр Яскевич. – Минск : Навука і тэхніка, 1991. – 208 с.
26. Červenka, M. Český volný vers devadesátých let / Miroslav Červenka. Praha : Nakladatelství Československé Akademie Věd, 1963. 70 s. (Rozpravy ČSAV. Ročník 3. Sešit 13).
27. Eliot, T. S. The Music of Poetry / Thomas Stearns Eliot. Glasgow – Jackson, 1942. 651 p.

28. Leśmian, B. Szkice literackie / Bolesław Leśmian ; oprac. i wstępem poprzed. J. Trznadel. Warszawa : PIW, 1959. 540 s.
29. Skwarczyńska, S. Wstęp do nauki o literaturze. M. 2 / Stefania Skwarczyńska. Warszawa : PWN, 1954. 581 s.
30. Slovník literární teorie. Praha : Československý spisovatel, 1977. 527 s.
31. Słownik terminów literackich / pod red. Janusza Sławińskiego ; [aut.] Michał Głowiński [et al.]. Wrocław : Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 2002. 706 s.
32. Straus, F. Volny vers v súčasnej slovenskej poezii. – Rytmus a Metrum / F. Straus, J. Sabol. Bratislava : USAV, 1968. 179 s.
33. Streinu, Vl. Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber / Vladimir Streinu. București : IPL, 1966. 317 p.
34. Vers Libre / Dictionnaire Larousse. Paris : Gallimard, 1961. P. 7276.

References

1. Antologiya bolgarskoy literaturnoy kritiki / V.D. Andreyev, Kh.P. Trandafilov (sost.). – SPb : Izd-vo Sankt-Peterburgskogo universiteta, 1998. – 384 s.
2. Bazylevs'kyi, V.O. «I zavyaz' dum, i vil'nyi let pera...» Literaturno-krytychni statti, ese, studiya odnoho virsha / V. Bazylevs'kyi. – K. : Rad. pys'mennyk, 1990. – 318 s.
3. Bazylevs'kyi, V.O. Luk Odisseyiv : literaturno-krytychno statti, ese / V. Bazylevs'kyi. – K. : Lybid', 2005. – 656 s.
4. Bezpechnyi, I. Teoriya literatury / I. Bezpechnyi. – 2-he vyd., dop. ta pererob. – K. : Smoloskyp, 2009. – 388 s.
5. Bunchuk, B.I. Svobodnyi stikh v ukrayinskoy poeziyi : avtoref. dis. na soyiskaniye uchonoy stepeni kand. filol. nauk : spets. 10.01.03 «Ukrayinskaya literatura» / B. Bunchuk. – K., 1981. – 27 s.

6. Elenkov K. Poeti i poeziya / K. Elenkov. – Sofiya : Izdatelstvo «Narodna mladezh», 1985. – 213 s.

7. Zhovtis A.L. Problema svobodnogo stikha i evolyutsiya stikhotvornykh form : avtoref. dis. na soiskaniye uchenoy stepeni doktora filol. nauk : spets. 10.01.08 «Teoriya literatury» / A. Zhovtis. – K., 1975. – 45 s.

8. Kachurovsky I. Generyka i arkhitektonika : u 2 kn. – Kn. 1 : Literatura yevropeyskoho Serednyovicchya / I. Kachurovsky. – K. : Vydavn. dim «KM Akademiya», 2005. – 362 s.

9. Kvyatkovsky A.P. Russkyi svobodnyi stikh / A. Kvyatkovsky // Voprosy literatury. – 1963. – №12. – S. 60-78.

10. Kozhynov V.V. Stikhi i poeziya / V. Kozhynov. – M. : Sov. Rossiya, 1980. – 304 s.

11. Kostenko N.V. Virshoznavcha terminologiya v “Slovnyku kultury XX stolittya” Vadyma Rudneva / N. Kostenko // Filologichni seminary. Ponyatiynyj aparat suchasnoho literaturoznavstva : “svoye” j “chuzhe”. – Vyp. 10. – K. : VPTs «Kyivs’ky universytet», 2007. – S. 65-69.

12. Kupriyanov V.A. Poeziya i yeyo svoboda / V. Kupriyanov // Poeziya. – Vyp. 55. – M. : Molodaya gvardiya, 1990. – 222 s.

13. Lesyn V.M. Slovyk literaturoznavchykh terminiv / V.M. Lesyn, O.S. Pulynets’. – 3-te vyd., pererob. i dop. – K. : Rad. shkola, 1971. – 486 s.

14. Literaturoznavcha entsyklopedia : u 2-kh t. – T. 1 : Aba – Lyament / za red. Yu.I. Kovaliva. – K. : VTs «Akademiya», 2007. – 608 s.

15. Lyubenov L. Kvadratura kruga : perevod nerifmovannogo stikha / L. Lyubenov // Perevod – sredstvo vzayimnogo sblizheniya narodov : sb. nauch. trudov. – M. : Progress, 1987. – S. 513 – 527.

16. Naumenko N.V. Serpantynni dorohy poeziyi : pryroda ta tendentsiyi rozvytku ukrayins’koho verlibru : monografiya / N. Naumenko. – K. : Vydavnytstvo «Stal’», 2010. – 518 s.

17. Nytchenko Dm. Elementy teorii literatury ta stylistyky / Dm. Nytchenko. – Mel’born : Lastivka, 1979. – 139 s.

18. Opuľ'skyi A.I. Sovremennye poety Bolgariyi / A. Opuľ'skyi. – M. : Sov. pisatel', 1975. – 320 s.
19. Rudnev V.P. Entsyklopedicheskyi slovar' kultury XX veka : klyuchevye ponyatiya i teksty / V. Rudnev. – 2-ye izd. – M. : Agraf, 2003. – 599 s.
20. Russova S. Avtor i liricheskyi tekst / S. Russova. – K. : Izd. tseñtr KGLU, 2001. – 305 s.
21. Skvortsov A. Poetika izbytochnosti. Otklik na antologiyu «Devyat' izmereniy» / A. Skvortsov // Voprosy literatury. – 2005. – №5. – S. 60-64.
22. Tkachenko A. Mystetstvo slova (Vstup do literaturoznavstva) : pidruchnyk [dlya studentiv humanitarnykh spetsial'nostey vyshchykh navchal'nykh zakladiv] / A. Tkachenko. – 2-e vyd., vypr. i dopovn. – K. : VPTs “Kyivs'ky universytet”, 2003. – 448 s.
23. Tynianov Yu.N. Problema stikhotvornogo yazyka / Yu. Tynianov. – 4-ye izd., stereotipnoye. – M. : KomKniga, 2007. – 184 s.
24. Yakubs'ky B. Nauka virshuvannya / B. Yakubs'ky ; za red. N.V. Kostenko. – K. : VPTs “Kyivs'ky universytet”, 2007. – 168 s.
25. Yaskevych, A.S. Ritmicheskaya organizatsiya khudozhestvennogo teksta / A. Yaskevych. – Minsk : Navuka i tekhnika, 1991. – 208 s.
26. Červenka, M. Český volný vers devadesátých let / Miroslav Červenka. Praha : Nakladatelství Československé Akademie Věd, 1963. 70 s. (Rozpravy ČSAV. Ročník 3. Sešit 13).
27. Eliot, T. S. The Music of Poetry / Thomas Stearns Eliot. Glasgow – Jackson, 1942. 651 p.
28. Leśmian, B. Szkice literackie / Bolesław Leśmian ; oprac. i wstępem poprzed. J. Trznadel. Warszawa : PIW, 1959. 540 s.
29. Skwarczyńska, S. Wstęp do nauki o literaturze. M. 2 / Stefania Skwarczyńska. Warszawa : PWN, 1954. 581 s.
30. Slovník literární teorie. Praha : Československý spisovatel, 1977. 527 s.

31. Słownik terminów literackich / pod red. Janusza Sławińskiego ; [aut.] Michał Głowiński [et al.]. Wrocław : Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 2002. 706 s.

32. Straus, F. Volny vers v súčasnej slovenskej poezii. – Rytmus a Metrum / F. Straus, J. Sabol. Bratislava : USAV, 1968. 179 s.

33. Streinu, Vl. Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber / Vladimir Streinu. București : IPL, 1966. 317 p.

34. Vers Libre / Dictionnaire Larousse. Paris : Gallimard, 1961. P. 7276.